

Članki

NOVA GORICA – MESTO TOTALITARNEGA REŽIMA?

JASNA FAKIN BAJEC

Inštitut za kulturne in spominske študije, ZRC SAZU

jasna.fakin@zrc-sazu.si

Izvleček: Avtorica v članku kritično presoja *Resolucijo o evropski zavesti in totalitarizmu*, ki socializem označuje kot totalitarni režim. Čeprav je bil namen *Resolucije* preprečiti izrabo preteklosti v politične namene in omiliti politiko izključevanja, sovraštva in rasizma, je žal ta v lokalnih okoljih povzročila prav nasprotno. Zaradi avtoriziranega diskurza, ki ga oblikujejo evropska politična telesa, ki preko različnih načinov in strategij vplivajo na interpretacijo preteklih političnih sistemov, smo na Goriškem priča projektnim idejam, pri katerih se izenačuje izkustva in spomine ljudi, ki so doživeli fašizem in socializem.

Ključne besede: *Resolucija o evropski zavesti in totalitarizmu*, Evropska unija, Nova Gorica, skupinska identiteta, politično-družbeni diskurzi

Sodelavci Raziskovalne postaje ZRC SAZU iz Nove Gorice v zadnjih letih prejemamo več ponudb za sodelovanje pri prijavljanju projektnih idej, največkrat za INTERREG projekte,¹ ki se nanašajo na raziskovanje totalitarnih režimov in uporabo dediščine iz t. i. travmatične preteklosti za namene razvoja kulturnega turizma. Mesto Nova Gorica, v katerem deluje naša Raziskovalna postaja, in celotna Goriška, kateri je namenjen tudi naš krovni projekt Zahodna slovenska narodnostna meja v luči sprememb časa, sta za nosilce projektnih idej zanimivi, ker je mesto nastalo kot posledica konca druge svetovne vojne in nove državne meje, ki je tudi ločila dva politična sistema (socializem in kapitalizem), Goriški prostor pa je v prvi polovici 20. stoletja skupaj s celotno Primorsko doživel hude posledice dveh okupacijskih

režimov, to je fašizma in nacizma. V projektnih idejah se Novo Gorico želi predstaviti kot mesto iz časa socialističnega režima, ki je po *Resoluciji o evropski zavesti in totalitarizmu* označen kot totalitarni oziroma nedemokratski režim. Mestna občina Nova Gorica se tudi dogovarja za vstop v mednarodno združenje ATRIUM, ki je nastalo kot rezultat mednarodnega projekta *Arhitektura totalitarnih režimov 20. stoletja v upravljanju mest* (spletni vir 2), znotraj katerega je bila vzpostavljena Evropska kulturna pot (*European Cultural Route*), ki jo je Svet Evrope certificiral kot pot, ki vključuje urbano arhitekturno dediščino in spomine iz totalitarnih režimov 20. stoletja (Castellucci, Capanaga, Valicelli 2013).

Primorci, ki so izkusili in preživeli raznarodovalno fašistično politiko in grozodejstva nacističnih taborišč, imajo različne poglede na označevanje Nove Gorice kot mesta, nastalega v času totalitarnega režima. Izenačevanju, primerjavi in površni interpretaciji različnih političnih sistemov iz 20. stoletja, kot so bili boljševizem, stalinizem, fašizem, nacizem, komunizem idr. z med seboj neprimerljivo zgodovino in razvojem, ostro nasprotujejo mnogi raziskovalci, ki se pogloblje-

¹ Namen projektov programa INTERREG, ki jih financira Evropska unija, je spodbujati skladen in uravnotežen razvoj evropskega ozemlja. S projekti na čezmejnem, transnacionalnem in medregionalnem sodelovanju se krepi gospodarsko in socialno kohezijo, znotraj katere državne meje ne predstavljajo ovire pri zagotavljanju uravnoteženega razvoja in povezanega evropskega ozemlja (spletni vir 1).

no ukvarjajo s totalitarnimi režimi in njihovimi posledicami na življenje ljudi. V akademskih krogih potekajo številne razprave o definiciji totalitarizma, tj. katere politične sisteme identificiramo kot totalitarne režime, in ali lahko titoizem oziroma samoupravni socializem, značilen za čas razvoja Nove Gorice, uvrščamo med totalitarne sisteme.² Učinkovitejša implementacija spoznanj iz strokovnih diskurzov in drugih znanstvenih interpretacij o totalitarnih režimih v lokalna okolja bi med širšo javnostjo in lokalnimi političnimi akterji vsekakor sprožila večjo občutljivost za označevanje socializma kot totalitarnega režima ter razumevanje vzrokov podobnih resolucij in deklaracij, ki so največkrat pripravljene v kabinetih, brez upoštevanja »glasu ljudi«, in odsevajo kompromis različnih političnih interesov. Čeprav je bil namen *Resolucije o evropski zavesti in totalitarizmu* preprečiti izrabo preteklosti za politične namene in omiliti politiko izključevanja, sovraštva in rasizma (spletni vir 3), je žal sprejeta resolucija dosegla prav nasprotno.³

Namen prispevka ni analiza in primerjava nedemokratskih sistemov, ki so jih prebivalci Goriške izkusili v polpretekli zgodovini in danes na podlagi svojih spominov, prepričanj in pogledov oblikujejo pokrajino spomina na Goriškem (Širok 2012), temveč spregovoriti o vzrokih, zakaj se je Evropski parlament ravno v obdobju največje ekonomske in socialne krize ukvarjal s totalitarizmi in danes v okviru različnih evropskih aplikativnih in raziskovalnih projektov spodbuja raziskave za

»povezovanje in sodelovanje med nacionalnimi raziskovalnimi inštituti, specializiranimi za totalitarno zgodovino in ustanovitev vseevropskega dokumentacijskega / spominskega centra za žrtve vseh totalitarnih režimov« (spletni vir 3). Prispevek predstavlja uvod v prepotrebno debato o tem, kako avtoriziran diskurz evropskih političnih teles vpliva na mišljenje, govorjenje in pisanje o totalitarnih režimih, medtem ko mnenja ljudi, ki so dejansko izkusili in doživeli posledice nedemokratskih režimov, ostajajo preslišana in neupoštevana.

Resolucijo o evropski zavesti in totalitarizmu

Evropski parlament je *Resolucijo o evropski zavesti in totalitarizmu*⁴ sprejel 2. aprila 2009, 23. avgust pa je bil razglašen kot dan vseevropskega spominjanja žrtev totalitarnih diktatur v Evropi. Evropska unija naj bi s tem priznala nacizem, stalinizem ter fašistične in komunistične režime kot skupno zapuščino ter izrazila spoštovanje do vseh žrtev totalitarnih in nedemokratskih režimov v Evropi in se poklonila vsem, ki so se borili proti tiraniji in zatiranju. Po *Resoluciji* se namreč žrtev ne ločuje, saj je po prepričanju njenih snovalcev in podpisnikov vseeno, kateri režim jih je iz kakršnega koli razloga prikrajšal za svobodo, jih mučil ali ubijal (spletni vir 3, 4). Poglavitno je, da Evropa »oblikuje enoten pogled na svojo zgodovino« (spletni vir 3), ohranja spomin na tragično preteklost Evrope, obsodi storilce in položi temelje za spravo, »ki bo temeljila na resnici in spominu« (spletni vir 3).

V Sloveniji je bil dan spomina na žrtve vseh totalitarnih in avtoritarnih režimov sprejet na dopisni seji vlade 8. avgusta 2012 (spletni vir 5), medtem ko Slovenski parlament *Resolucije o evropski zavesti in totalitarizmu* še ni ratificiral. Oktobra leta 2009 je državni zbor le sprejel deklaracijo o seznanitvi Evropskega parlamenta (spletni vir 6).

² Totalitarizem zanima številne zgodovinarje, filozofe, politologe, sociologe, antropologe in ostale humaniste, prvič pa je bil v samostalniški obliki uporabljen leta 1925, uporabil ga je mladi socialist Leo Basso in z njim označil fašizem. Od takrat so ga teoretiki interpretirali na nešteto različnih načinov, odvisno od časa, kateremu so pripadali, in od politične usmerjenosti. Ana Martinjak, ki je analizirala pojem totalitarizem, kot ga razume filozofinja Hannah Arendt, in ga primerjala z drugimi politični teoretiki, trdi, da je velik, celo največji pečat temu pojavu vtisnila omenjena filozofinja s svojim delom *Izvori totalitarizma* (2003), na katero so se ostali teoretiki totalitarizma opirali, kritizirali ali pa ga v celoti zavrnili (Martinjak 2010: 273).

³ Med slovenskimi strankami so se leta 2015, ko je SDS vložila tretjo pobudo za ratificiranje *Resolucije*, sprožili različni pomisleki, zakaj je sporna in neprimerna za ratificiranje.

⁴ *Resolucija* je bila oblikovana ob upoštevanju deklaracij Združenih narodov o človekovih pravicah in njihove resolucije o genocidu ter številnih evropskih resolucij o demokraciji, temeljnih pravicah in svoboščinah, Resolucije o spominu na žrtve namerno povzročene lakote (holodomor), Resolucije o Srebrenici, Resolucije o potrebi po mednarodni obsodbi zločinov totalitarnih komunističnih režimov (več gl. Internetni vir 3).

Razglednica Nove Gorice
(hrani Branko Marušič).

Številna nesoglasja, ki se vse od sprejetja *Resolucije* pojavljajo v političnih in strokovnih krogih, poudarjajo, da na eni strani spodbuja zgodovinski revizionizem in izkoriščanje zgodovinskih dejstev in njihovih interpretacij za politične namene (Luthar 2012), na drugi strani pa se preteklost posameznih narodov in različna izkustva ljudi, ki so različno doživljali politične sisteme, izrablja za krepitev skupne evropske zavesti, identitete ter kreiranja družbene in politične moči, ki jo Evropska unija nujno potrebuje za boj na svetovnem ekonomskem in političnem prostoru (Gliszczynska-Grabias 2015; Ghodsee 2014).

Vsako zgodovinsko dejstvo, tako travmatična izkustva kot druge dogodke, je potrebno razumeti, raziskati in interpretirati v okviru zgodovinskega časa in družbenega konteksta, v katerem je dogodek nastal, logike skupnosti, ki jo je dogodek prizadel, ter vpetosti dogodka v širše evropske družbene in politične procese v širših evropskih in svetovnih družbenih in političnih procesih. Pri tem se je treba zavedati, da pri interpretaciji zgodovinskih virov ne moremo izrekatı resnice, kot govori *Resolucija o evropski zavesti in totalitarizmu*, saj je zgodovinsko raziskovanje le drobec spoznanj o človeški preteklosti, ki jo analiziramo in interpretiramo na podlagi sedanjih pogledov, vrednot in pomenov. Ključno je, da v dogodkih iz preteklosti poskušamo razumeti, »*kaj je v nekem času veljalo za resnično*« (O. Luthar, B. Luthar

2007: 106) oziroma, kako, kdaj in kje so se konstruirali in aktualizirali specifični diskurzi ter njihove reprezentacije, ki se danes kažejo v obliki zgodovinskih virov. Zato je zgodovinsko znanje po svoji naravi sporazumno in ne more biti objektivno. Zgodovinar se ukvarja z analizo in interpretacijo pisnih virov, ki jim mora znati kritično brati, na drugi strani pa so tu interpretacije ljudi, ki se na podlagi lastnih izkušenj spominjajo in interpretirajo svojo verzijo preteklega dogajanja ali pojava. Zgodovinar na podlagi pričevanj in selektivno izbranih pisnih virov oblikuje svojo zgodbo. Pri tem je pomembno, da vsako zgodbo oblikujeta dve ali več vzporednih ali prepletajočih se pripovedi, saj nam le preplet in hkratna interakcija odkrivata protislovja, nejasnosti, heterogenost in konflikte (O. Luthar, B. Luthar 2007: 104). Povezovanje posamičnih »*razglašeni*« zgodovinskih dejstev ali pripovedi v smiselno celoto pa ne pomeni, da bomo s tem dobili uradno zgodovino, temveč le to, da bomo dobili še eno različico, še eno interpretacijo, ki ob sebi potrebuje še drugo interpretacijo, drugi pogled. Kot poudarja Frank R. Ankersmit, zgodovinske interpretacije preteklosti dobijo svojo identiteto v kontrastu z drugimi interpretacijami; »*so tisto, kar so, zgolj na osnovi tistega, kar niso*« (Ankersmit 2007: 127). Težišče zgodovinskega raziskovanja je tako na primerjavi interpretacij, iskanju notranjih povezav ter raziskovanju neskladnosti med seda-

njostjo in preteklostjo (prav tam: 137). Pri tem so ključna tudi dejanja in akcije ljudi na manjših lokalnih območjih, »ki lahko včasih trajno zaznamuje politično stvarnost – ki sicer ne more omogočiti oblik dominacije, jih pa lahko določa in spreminja« (Levi 1995: 12). Kot zapiše Marta Verginella, »pod mikroskopom postane vsak droben vzorec unitarnega socialnega sistema fragmentaren, pokažejo se njegova neskladja, nepravilnosti, ki so na makro-ravni skoraj nevidne in zato oddaljenemu gledalšču večkrat nerazumljive« (Verginella 1995: 227). Zato je s stališča žrtve totalitarnih in nedemokratskih režimov neupravičeno in nespoštljivo, da imajo pomen le kot statistične številke, s katerimi radi operirajo prav politiki, dejansko pa se prezira izkušnje ljudi, ki jih je posamezen režim prizadel v določenem okolju. Analize pripovedi ljudi kažejo, da žrtvam nedemokratskih sistemov ni vseeno, kateri režim jih je prikrajšal za temeljne človeške pravice (kot je npr. svoboda ali izražanje v materinem jeziku) oziroma, na kakšen način so bile kršene njihove svoboščine.

Primorcem, ki so bili z rapalsko pogodbo priključeni Kraljevini Italiji in doživeli poskus uničenja slovenske nacionalne identitete, ki se je najbolj kazal v prepovedi slovenske besede, uničenju slovenskega gospodarstva, razslojevanju slovenskih intelektualcev, zmanjšanju števila Slovencev na Primorskem in brisanju drugih pomembnih slovenskih simbolov (Gombač 1993: 93), je priključitev Primorske v FLR Jugoslavijo (po letu 1963 SFR Jugoslavijo) in kasneje življenje v njej pomenilo pomembno svobodo, pa čeprav je bil tudi socialistični sistem do marsikoga zelo krivičen. Ob obeleževanju 70. obletnice ustanovitve Narodne vlade Slovenije, prve slovenske vlade po drugi svetovni vojni, ki je bila v Ajdovščini leta 2015, je na okrogli mizi *70. let po osvoboditvi ...svoboda?*, namenjeni razmisleku o razumevanju svobode po koncu druge svetovne vojne in danes,⁵ starejši Primorec poudaril:

⁵ Okroglo mizo je v sodelovanju z Hišo mladih in Občino Ajdovščina organizirala Raziskovalna postaja ZRC SAZU Nova Gorica, dne 20. 4. 2015. Pri debati, na kateri so sodelovali predstavniki starejše generacije, zgodovinarji, kulturniki ter mladi s primorske glasbene in kulturne scene, se je ob iztočnici »70 let po koncu druge svetovne vojne in z njo pridobljene svobode« razmišljalo tudi o svobodi danes, ki med drugim lahko simbolizira

»Ko je prišla svoboda leta 1945, tista svoboda, o kateri danes mnogi govorijo "tako zvana svoboda", nič ni bila tako zvana, svoboda je bila takrat. Za nas Primorce je bila dvojna svoboda. Prvič smo se rešili in osvobodili italijanskega fašizma, pod katerim smo bili več kot 20 let in smo smeli samo doma govoriti slovensko, drugo pa zato, ker se je končala vojna. Vojna z vsem nasiljem. Tiste petomajske dni [5. 5. 1945, ko se je ustanovilo Narodno vlado Slovenije – op. avt.] smo doživljali kot strašno prenovno, neko srečo, ki smo jo komaj čakali. In v tej sreči smo nadaljevali svojo mladost. Svoje otroško delo, svoje šolanje in da ne bom stereotipen, sodelovali pri obnovi porušene domovine. To ni bil stereotip, kaj smo imeli leta 1945 si lahko mislite. Bili smo polni navdušenja in takrat mi nismo čutili, da gremo v nesvobodni čas, obremenjen z nesvobodo, da pač da ne boš smel govorit, pisat to kar bi želel. Tega mi mladi takrat nismo čutili. I...! Tista svoboda je bila takrat, kot se je sedaj pokazalo, omejena. Tudi velike nepravilnosti so bile. Marsikdo je plačal svoj dolgi jezik z zaporom. Ampak bili smo polni navdušenja in smo delali in verjeli v to« (Del pogovor, posnet dne 20. 4. 2015).

S sprejeto *Resolucijo* pa Evropska unija ne želi le odločno in jasno obsoditi vseh zločinov proti človeštvu in množičnih kršitev človekovih pravic, temveč – in kot izgleda, predvsem to – združevanje v Evropsko unijo predstaviti kot glavni model zagotavljanja miru in sprave ter spodbujanja in varovanja demokracije, spoštovanja človekovih pravic, enakosti in načel pravne države. Kot beremo v *Resoluciji*, je proces evropskega združevanja med drugim uspešen, ker Evropska unija danes združuje tako nekdanje komunistične države Vzhodne in Srednje Evrope, že pred tem pa so vanjo vstopile Španija, Portugalska in Grčija, ki so trpele pod dolgotrajnimi fašističnimi režimi. Z ustreznim ohranjanjem zgodovinskega spomina, obsežnim prevrednotenjem evropske zgodovine in vseevropskim priznanjem zgodovinskih vidikov sodobne Evrope naj bi se, sledeč zapisom v *Resoluciji*, združevanje še utrdilo in ostro ločevalo med tragično preteklostjo ter miroljubnim in demokratičnim

brezposelnost, izključenost in nemoč, posebej mladih. Med drugim so bila načeta tudi vprašanja o pogumu mladih po vojni, ko so z zanosom gradili nov čas, in izgubo poguma danes, ko mladi v lokalnem prostoru težje zaznajo potenciale za svoj lastni obstoj.

družbenim redom današnje Evropske unije (spletni vir 3). Vprašanje, ki se odpira, je, zakaj Evropa potrebuje enoten pogled na svojo zgodovino (in jo s pomočjo politike tudi konstruirati) in v *Resoluciji* poudarja nasprotujoče si dimenzije, tj. družbenopolitično stanje pred pridružitvijo držav članic v Evropsko unijo in potem, med tragično preteklostjo in miroljubnim obdobjem danes.

Pogoji in ukrepi za utrjevanje evropske zavesti

Državam članicam priključitev k Evropski uniji predstavlja tako prednosti, vidne na gospodarskem in socialnem področju ter boju proti svetovnim spremembam (boj proti podnebnim spremembam, kriminalu, terorizmu, globalizmu), kot tudi slabosti. Kot edinstvena gospodarska in politična skupnost 28 evropskih držav, ki deluje po načelu pravne države in predstavniške demokracije, Evropska unija za svojo notranjo politično, gospodarsko, socialno in kulturno povezanost ter krepitev kolektivne identitete potrebuje skupne zgodovinske resurse in kulturne simbole. T. i. proces evropeizacije, ki se med drugim izvaja tudi preko konstruiranja skupne transnacionalne zgodovine, kulture, jezika oziroma snovne in nesnovne dediščine, poteka na ravni izrabe nacionalnih preteklosti, kjer se soočamo s poenostavljanjem, negiranjem ali celo mitiziranjem zgodovinskih dejstev.

Vsaka skupnost, v kateri se (re)konstruirata in utrjuje skupinska identiteta, pa ni utemeljena samo na kulturnih podobnostih in socialni koheziji, temveč tudi na različnih oblikah izključitve in konstruiranja drugih oziroma preko procesov izključevanja in ločevanja med nami in drugimi (Barth 1969; Gupta, Ferguson 1999). Predstave o drugih, fiksnih ali imaginarnih, so navadno povezane z negativnimi konotacijami, po katerih sovražni, nerazviti, nesocializirani tujci ali njihova dejanja omogočajo pozitivnejše mnenje o lastni skupnosti. Preteklost narodov pred priključitvijo k Evropski uniji mora vsebovati travmatična, grozljiva, turbulentna obdobja ali dogodke, saj se s tem lažje predstavi zgodovino Evropske unije s pozitivnimi konotacijami. V *Resoluciji* je zgodovina Evropske unije predstavljena kot čas spoštovanja človekovih pravic, socialnih enakosti, pravne države, zmanjševanja revščine in podobnih poziti-

vnih in spodbujajočih lastnosti, ki žal v realnosti nikakor ne vzdržijo. Vendar so za identifikacijo Evropske unije in utrjevanje socialne kohezije še kako potrebne.

Pri tem je pomembno, da identiteta ni fiksna, statična in nespremenljiva kategorija, temveč je njeno bistvo v stalnem redefiniranju in utrjevanju v interakciji z drugimi. Ključno je, da daje občutek smiselnosti in da je nekakšna smernica, ki skupnosti omogoča, da se znajde v kaotičnem in nepredvidljivim svetu (Ule 2000). Stuart Hall proces konstruiranja in utrjevanja identitete postavi v historične okvire, znotraj katerih so snovne in nesnovne prvine (prim. zgodovina, jezik, kultura) iz preteklosti potrebne ne zgolj za sedanjost, temveč tudi za njeno utrjevanje in (re)definiranje v prihodnosti (Hall 1996: 6–7). Pri iskanju simbolov o izvoru ali poreklu skupnosti in vzpostavljanju zgodovinske identitete ne gre toliko za iskanje zgodovinske resnice kot za potrebo po oblikovanju in ohranjanju občutka »Mi« in občutenja skupnosti kot trajne in legitimne entitete (Štih 2006: 30). Pri ohranjanju kulturnih prvin iz preteklosti sta ključna tako konstruiranje kolektivnega spomina kot kolektivna amnezija (Rizman 2001: 42). Dejstvo je, da se konstruiranje družbenih pomenov, ki jih kulturne oziroma zgodovinske prvine posedujejo, vedno dogaja na polju diskurzivnih praks, kjer se s pomočjo državotvornih institucij (šol, javnih zavodov, inštitutov idr.) konstruirajo in utrjujejo izpogajani družbeni pomeni, ki sovpadajo s trenutnim družbenopolitičnimi procesi, interesi in možnostmi.

Utrjevanje skupinske identitete in iskanje skupnih zgodovinskih korenin se nostalgичno poveča v času različnih kriz, npr. take, kot je Evropo prizadela leta 2008 in je razkrila trenja med državami ter medsebojne gospodarske in socialne neenakosti. Hkrati je Evropska unija s krizo spoznala, kako je razvoj gospodarstva močno prepleten s politično odločnostjo in socialno kohezijo.⁶

⁶ José Manuel Barroso je v uvodu krovne *Strategije za pametno, trajnostno in vključujočo rast Evropske unije* (Evropa 2020) poudaril, da se »gospodarska stvarnost spreminja hitreje od politične, kar je pokazal globalni učinek finančne krize. Priznati moramo, da vse večja soodvisnost gospodarstev zahteva tudi odločnejši in bolj usklajen odziv na politični ravni. V zadnjih dveh letih je zaposlitev izgubilo več milijonov ljudi. Dolgovi so se povečali v taki

V zavedanju, da se gospodarstvo v ostalih predelih sveta krepi in da bo 21. stoletje »zaznamovala Azija, ki postaja središče svetovne proizvodnje /.../ [in] ob nadaljevanju zdajšnjih trendov bosta Evropa in ZDA do leta 2025 izgubili vodilno vlogo tudi v znanosti in tehnologiji, Azija pa bo postala središče raziskav in razvoja poslovnega sektorja« (spletni vir 8), je morala Evropa poiskati resurse za krepitev svoje identitetne opredelitve v duhu krepitve svoje svetovne politične, kulturne in gospodarske moči in večje notranje povezanosti.

V kontekstu, v katerem se evropskim državljanom pokaže uspešnost povezovanja, tako na gospodarskem kot socialnem področju, ni naključje, da daje tudi *Resolucija o evropski zavesti in totalitarizmu* velik poudarek prav krepitvi evropske zavesti, notranji spravi in želji, naj si članice prizadevajo za krepitev pouka o evropski zgodovini. S pomočjo državotvornih teles naj bi se mlade rodove poučevalo in na primerih diahronih razlik med preteklostjo in sedanostjo kazalo napredek in boljše življenje v sodobni Evropski uniji. Podobno se zahteva tudi od državnih institucij, ki se žal čedalje bolj le projektno financirajo (prim. raziskovalni inštituti, razvojne agencije, občine idr.) in za uspešnost na projektih razpisih svoje ideje prilagodijo evropskim političnim diskurzom, strategijam in podobnim »spravnim« resolucijam, ki so rezultat političnih meddržavnih konsenzov, vendar največkrat neobčutljive za specifične, posebnosti in različnosti posameznih geografskih in kulturnih prostorov. To pomeni, da se v kontekstu komodifikacije dediščine iz obdobja nedemokratskih režimov in razvoja konkurenčnega in inovativnega gospodarstva (prim. kulturnega turizma) enači in na skupni mednarodni turistični poti prikazuje snovno in nesnovno dediščino iz fašističnega in socialističnega sistema, pa čeprav sta nastala v popolnoma različnih družbenopolitičnih kontekstih in časovnih obdobjih.

Zaključne misli

Nova Gorica ni mesto totalitarnega režima, ker samoupravni socializem, značilen za obdobje po Inforbiroju, ni imel vseh lastnosti, ki jih teo-

retiki totalitarizmov pojmuje kot pomembne elemente totalitarnih režimov (Flere, Klanjšek 2014: 243). Po Hannah Arendt tudi ni bil tako »skrajno antiutilitaren in samodestruktiven kot nacizem in stalinizem, njegov cilj ni bil svetovna nadvlada niti sprememba človeške narave in nenazadnje, tudi taborišča so ostala daleč od nacističnih plinskih celic, čeprav je res, da nobene oblike degradacije ljudi ne smemo omalovaževati« (Martinjak 2011: 292).

Nova Gorica je mesto, ki je nastalo v obdobju socializma, ko je nova državna meja, postavljena 15. septembra 1947, nepremišljeno odrezala prostor med naseljema Solkan in Šempeter pri Gorici in preprečila ljudem prehod med krajema. Prebivalci so tudi izgubili glavni upravni center, ki ga je do vojne predstavljala Gorica. Vsekakor je ime novega upravnega, gospodarskega, kulturnega in trgovskega centra politični konstrukt, s katerim so takratni politiki želeli poudariti razvoj novega urbanega prostora in ideologije. Vendar mesto ni nikoli simboliziralo kraja, kjer se je izvajal teror, s katerim bi se popolnoma uničilo bistvo človeka, kot je bilo značilno za totalitarne režime, temveč je bilo mesto modernizma, industrializacije, razvoja potrošništva, kulturnih središč in srednješolskega izobraževanja. Tudi dediščina iz obdobja socializma je lahko velik potencial za razvoj edinstvene turistične ponudbe, pomembno je le, da jo lokalno prebivalstvo spozna, začne vrednotiti in trajnostno uporabljati.

VIRI IN LITERATURA:

- Ankersmith, R. F. 2007: Historiografija in postmodernizem. V: *Filozofski vestnik*, let. XXVIII, št. 1, 121–139.
- Arendt, H. 2003: *Izvori totalitarizma*. Ljubljana: Študentska založba.
- Barth, F. 1969: Introduction. V: *Ethnic Groups and Boundaries*, F. Barth (ur.). London: Allen and Unwin., 9–38.
- Castellucci, C.; Vallicelli, C.; Tramonti, U. (ur.) 2013: *Architecture, Totalitarian regimes and memory in the 20th Century: Contributions to the birth of a European Cultural Route*. Forli: Comune di Forli.
- Flere, S.; Klanjšek, R. 2014: Was Tito's Yugoslavia totalitarian? V: *Comunist and Post-Comunist Studies*, let. 47, 237–245.

meri, da se jih več let ne bomo rešili. Vse to je še dodatno obremenilo našo socialno kohezijo. /.../ Medtem pa svetovno gospodarstvo napreduje« (Evropa 2020: 2).

- Ghodsee, K. 2014: Tale of »two Totalitarianisms«: The Crisis of Capitalism and the Historical Memory of Communism. V: *History of the Present: A Journal of Critical History*, Lrt. 4, št. 2, 115–142.
- Gliszczynska-Grabias, A. 2016: Communism Equals or Versus Nazism? Europe's Unwholesome Legacy in Strasbourg. V: *East European Politics and Societies and Cultures*, let. 30, št. 1, 74–96.
- Gombač, B. 1993: *Trst–Trieste – dve imeni, ena identiteta: sprehod čez histografijo o Trstu 1719–1980*. Ljubljana: Narodni muzej; Trst: Tržaška založba.
- Gupta, A.; James, F. 1999b: Beyond »Culture«: Space, Identity and the Politics of Difference. V: *Culture, Power, Place: Explorations in Critical Anthropology*. A. Gupta in J. Ferguson (ur.). Durham, London: Duke University Press, 33–51.
- Hall, S. 2003: Introduction. V: *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. S. Hall (ur.). Sage, Milton Keynes: The Open University, str. 1–11.
- Levi, G. 1995: *Nematerialna dediščina. Življenjska pot piemontskega eksorcista iz XVII. stoletja*. Ljubljana: ŠKUC: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Luthar, O.; Luthar, B. 2007: Trio za orkester: resničnost, priposed in pomen. V: *Filozofski vestnik*, let. XXVIII, št. 1., str. 103–119.
- Luthar, O. 2012: Forgetting does (not) hurt: historical revisionism in post-socialist Slovenia. V: *Nationalities papers: the journal of nationalism and ethnicity*, let. 40, str. 1–11.
- Martinjak, A. 2010: Teorija Hannah Arendt o totalitarizmu. V: *Anthropos*. Let. 3–4 (219–220), str. 271–294.
- Rizman, R. 2001: Pojav globalizacije in njene razsežnosti. V: *Glasnik UNESCO*, december, str. 40–44.
- Širok, K. 2012: *Kalejdoskop goriške preteklosti: zgodbe o spominu in pozabi* (Zbirka Kulturni spomin). Ljubljana: Založba ZRC.
- Štih, P. 2006: Miti in stereotipi v podobi starejše slovenske nacionalne zgodovine. V: *Mitsko in stereotipno v slovenskem pogledu na zgodovino*: zbornik 33. zborovanja Zveze zgodovinskih društev Slovenije. Ljubljana: Zveza zgodovinskih društev Slovenije, 25–47.
- Ule, M. 2000: *Sodobne identitete: v vrtincu diskurzov*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Verginella, M. 1995: Spremljena beseda. V: *Nematerialna dediščina. Življenjska pot piemontskega eksorcista iz XVII. stoletja*. G. Levi. Ljubljana: ŠKUC: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 215–231.

Spletni viri:

- Spletni vir 1: What is Interreg Europe? <http://www.interregeurope.eu/about-us/what-is-interreg-europe/> (zadnji ogled 9.11.2016)
- Spletni vir 2: <http://www.atrium-see.eu/> (zadnji ogled 9.11.2016)
- Spletni vir 3: Resolucija Evropskega parlamenta z dne 2. aprila 2009 o evropski zavesti in totalitarizmu: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2009-0213+0+DOC+XML+V0//SL> (zadnji ogled 5. 11. 2016)
- Spletni vir 4: Resolucija o evropski zavesti in totalitarizmu, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?language=sl&type=IM-PRESS&reference=20090401IPR53245> (zadnji ogled 5. 11. 2016).
- Spletni vir 5: Vlada razglasila 23. avgust kot evropski dan spomina na žrtve vseh totalitarnih in avtoritarnih režimov http://www.vlada.si/medijsko_sredisce/porocila_zajavnost/porocilo_za_javnost_o_sklepih_ki_jih_je_vlada_republike_slovenije_sprejela_na_dopisni_seji_8_av-1/
- Spletni vir 6: Deklaracija o seznanitvi z Resolucijo Evropskega parlamenta o evropski zavesti in totalitarizmu z dne 2. aprila 2009 (DeReEPEZT <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=DEKL27> (zadnji ogled 8.11.2016).
- Spletni vir 7: Resolucija o raziskovalni in inovacijski strategiji Slovenije 2011–2020 (ReRIS11-20). <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO68> (zadnji ogled 8. 11. 2016).